

ספר

שלושה ספרים נפתחים

ספר א. טירחא דציבורא

ספר ב. מבלבלי ציבור המתפללים

ספר ג. מדריך לשליח ציבור

מטרת הספר לעורר ולהזהיר על כמה ענינים שיחידים מטריחין על הצבור, והצבור יושבין ושוהין לבטלה, וגורמת הרבה קלקולים כמו: ביטול הזמן –

הפסד ממון – מכשולות בעבירות חמורות כמו עון לשון הרע ורכילות – קלות ראש בתפלין – ביטול שלום בית – איבוד פרנסה – ביטול תלמוד תורה דרבים, עד 22 איסורים ויותר.

הספר מפיץ אור מזהיר בכל עניני טירחא דציבורא וכוללת (א) חומר הדבר להטריח הצבור וגודל עונשו – גם באין בא לשום מכשול.

(ב) כל הלכות הנוגעין: על מי להמתין בשמונה עשרה ועל מי לא.

(ג) רב בבית המדרש שאינו שלו, סתם נכבדים, ועוד הרבה.

(ד) שיעור המתנה בתפלה.

(ה) עצות להמאריכין היאך יתנהגו – שלא לבטל חזרת השי"ץ.

(ו) מנין מצומצם היאך יתנהגו.

(ז) חובת המתפללין לפני העמוד.

(ח) היאך יתנהגו המאריכין שלא להטריח הצבור.

(ט) מוסר גדול מהתנא הקדוש ר' עקיבא.

(י) שאר דברים שמצוי בהם טירחא דציבורא.

יצא לאור מחדש עם הוספות ותיקונים

ברוקלין שנת תשנ"ב לפ"ק

לחשיג הספר אצל פראזשיעקט שיהל טלפון: 901-9044-201

טירחא דצבורא

מפתח

- א. פרק א. טירחא דצבורא, עפ"י דחז"ל ג
- ב. מוסר השכל ו
- ג. הלכה למעשה כדיני טירחא דצבורא ז
- ד. עונש וחומר הדכר להטריח הצבור, אפילו אין מפסידים כלום עי"ז, (עפ"י הנ"ל) ט
- ה. כשהצבור נטרדים או נכשלים עי"ז באיסורים י
- ו. מנין מצומצם יא
- ז. שאר עניני טירחא דצבורא הצריכין תיקון גדול יא
- ח. פרק ב. עצות להנכבדים וחשובים יא
- ט. פרק ג. אבן הכותן מי הוא כאמת אדם גדול יב
- י. חובת התלמידי חכמים ואנשים מכובדים ושאר חשובים מצוי שמחטיאים את הרבים יב
- יא. תכסיס יצה"ר לתפוס הגדולים ברשתו, ועי"ז יכנעו תחתיו כל העם, בפרט בקדיש שהוא ענין נורא יג
- יב. מאות ואלפים חוטאין על ידו ונחשב כאילו חטא הוא יג
- יג. מה הוא אדם חשוב — ודין "מזרח וואנט" יד
- יד. גם סתם אדם עלול להחטיא רבים וחילול השם טו
- טו. חומר חילול השם, תשובתו קשה, ונמשך על ידי זה אחר עבירות רבות טו
- טז. המקיים מזכה הרבים טו
- יז. מליצה יפה וגם נאה, דברי שלום ואמת טו
- יח. המטריח הציבור באריכתו שמאריך — וכן הש"ץ הממתין עליו עור על 22 איסורים טז

ספר טירחא דציבורא

פרק א שאלה:

יש בתי מדרשים גדולים שמתפללין שם מנינים הרבה ומצוי גיין המתפללין איזה אדם נכבד הנקרא "שיינער איד" ומאריך בתפלת שמונה עשרה, והוא טירחא דציבורא מאין לשער כי העם ממהרין מאד למלאכתן וגורמת הפסד ממון, וזמן, וביטול אכילת סעודה, או אמירת ברכות ובהמ"ז ונט"י כראוי או ביטול שלום בית, כי מגיע לכיתו ברגע אחרונה וכנוגש צועק לאשתו מהר מהר כי בא מועד העבודה ועליך להכין לי סעודת הבוקר לשעה, וסעודת צהרים בחבילה. והרבה שגומר סעודתו על אם הדרך, ואין לו מים אחרונים, והפירורין מתפורין בכל עבר ופינה, ובאין לידי כעס ורוגזה על בני בית וחברים הנוסעים עמו, וכך באין לידי עבירה בבית המדרש שמדברין בגנאי אותו הנכבד, ולועזין עליו, כי מאריך במכוון שיראו כי הן הן גבורותיו, וזולת זה מעשיו כשאר בני אדם, ובשאר התפלה מקצר ועולה, גם באין לידי שחוק וקלות ראש בתפלין, והפסקה בין שמו"ע לנפילת אפים.

תשובה:

טירחא דציבורא — שאין בו שום הפסד ממון להצבור — עפ"י דחז"ל

א) הנה זה דבר פשוט וברור לכל יודע ספר קצת כי טירחא דציבורא ענין גדול מאד הוא, ומצינו הרבה מצוות נחוצות שויתרו עליהן חז"ל משום טירחא דציבורא שמזה יש לדון עד כמה לחוש לה, וכל שכן בנידון דידן שמפורש בשו"ע להדיא להחמיר:

(ב) בסי' קכ"ד רמ"א ס"ג וז"ל: ואם יש יחידים בקהל שמאריכין בתפלתן אין לש"ץ להמתין עליהם **אפי' היו חשובי העיר**. וכן אם הי' מנין בבית הכנסת אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא, עכ"ל.

(ג) במ"א שם סק"ז, דעכשיו נהגו להמתין על האב"ד משום שמתפלל מלה במלה והיחידים המתפללין מלה במלה יוכלו לומר קדושה עם הצבור. ולכן אף אם אין אב"ד בעיר יש להמתין על המתפלל מלה במלה, אבל כשמאריך אין להמתין עליו. וכתב בספר זוטרידים (סימן תשפ"ד) שאם אחד צריך להאריך וירא שיתלוצצו עליו ומתבלבל יכול לילך לאחוריו בשעה שמתחיל החזן אע"פ שעדיין לא גמר תפלתו ויחזור למקומו ויגמור. וכ"פ שו"ע הגר"ז ומ"ב וש"א. ולפי זה הוא הדין אם מתבלבל מפני שממתינין עליו.

(ד) וכתב בפרי מגדים (א"א ז'): ומי שאין מטריח הצבור אשריו. ועי' נחלת צבי הביא מה שסיים שם **דמענישין אותו על שנוטריח צבור,** עכ"ל.

(ה) מה שדיברו הפוסקים שלא להמתין על החשובים ונכבדים המאריכין היינו אפילו ליכא רק בה"כ אחד בעיר, אבל ביש כמה בתי כנסיות ומנינים שמתפללין באותו מקום על אחת כמה וכמה שעל הנכבד לחפש אחר מנין המתפללין לאט ולאט ולשעבד עצמו להתפלל אז, ולא לשעבד אחרים לו (אחרונים שם).

(ו) בערוך השלחן (ס"ח) וז"ל: אם רוב הצבור חוטפים נכון להמתין על מי שמתפלל מלה במלה לא ארוך ולא קצר, ולכן ברוב מקומות ממתינין על הרב **והוא מסתמא לא יאריך מפני טורח הצבור,** ואם יש אנשים שמאריכין בתפלתם לא ימתין עליהם אפי' יהיו חשובי העיר. **ואם גם הרב מאריך הרבה עליו לצוות שלא ימתינו עליו,** וכן בתחלת התפלה כשיגיע הזמן ויש מנין לא ימתינו אפי' על החשובים. וכלל הדבר **דטירחא דציבורא גדול מאז.** ועיין שם דאם יש להרב חולי מעיים וכיוצא יצוה שלא ימתינו עליו.

(ז) וכ"כ כמג"ב לבעל שו"מ (קכ"ד ח') בשם א"ר שגזר הרב אב"ד לא יאריך. וגם יקדים לבית המדרש שלא יצטרכו להמתין עליו.

טירחא דצבורא

ה

ח) רב ואב"ד שמתפלל בבית המדרש שאינו שלו אין לו מעלה יותר מסתם אדם חשוב. ומה שנזכר להמתין על אב"ד דוקא בבית המדרש וקהלה שלו (אחרונים סי' קכ"ד). ודוקא הוא בעצמו שכן נהגו, אבל על בנו, וחתנו, וכיוצא לא.

ט) אדם נכבד שמתפלל והש"ץ ממתין עליו והוא אינו מרוצה בכך שימתינו עליו מחמת טירחא דצבורא, ומחשבה זו מטרידה תפלתו מותר לו לרמוז לש"ץ שיתפלל כדרכו ולא ימתין עליו (שע"ת ק"ד סק"א), והוא הדין וכל שכן בקריאת שמע אפילו בפרשה ראשונה (ני' שע"ת שם, ובסי' ס"ג ואחרונים).

י) בשו"ע (סימן נ"ג סעי' י"א) ח"ל: ש"ץ שמאריך בתפלה כדי שישמעו קולו ערב, אם הוא מחמת ששמח בלבו על שנותן הודאה להשי"ת בנעימה תבא עליו ברכה והוא שיתפלל בכבוד ראש ועומד כאימה ויראה, **אבל אם מכוין להשמיע קולו ושמח בקולו הרי זה מגונה, ומכל מקום כל שמאריך בתפלתו לא טוב עושה מפני טורח הצבור, עכ"ל.** וכן כתב בשו"ע הגר"ז ומ"ב וש"א.

יא) במ"ב (ס"ק ל"ו) כתב ביש"ש (סי' נ') **אסור להאריך שלא ברצון הקהל בשבת ויו"ט, ואף ברצון הקהל יותר מדאי מגונה, עכ"ל.**

יב) בא"ר ובכאר היטב העתיקו שם על דין ההוא מספר חסידיים דבשעה שיצא רשב"ג ליהרג אמר לר"י כהן גדול אחי מפני מה אני יוצא ליהרג, אמר לי' **שמא היית דורש ברבים ושמח לבך ונהנת מדברי תורה א"ל אחי נחמתני, ע"כ.**

יג) ובשבילי דוד (שם) דכן הוא בדרשן העומד לומר דברי כבושין לעם, אם מכוין להשמיע קול דיבורו ומכל שכן אם מכוין להראות כי בקי הוא בלשונות שונות **במה יפה הוא מש"ץ הזה, עכ"ל.** הרי לן מזה דכל הנהנה מד"ת ותפלה...

יד) בכף החיים סיים על החזנים כי **אריכות הקולות הוא אריכות הגלות** (סי' נ"ג אות נ"ז).

טו) בשערי תשובה (סימן נ"ג ט"ז) בשם אמונת שמואל (סי' ט"ז) בזקן שקולו נמוך **ומאריך בתפלה יכולין לדחותו.**

טז) בשו"ת פרי ישע (סי' כ"ח): ממה שהביאו הפוסקים ובראשם הא"ר דין דספר חסידים על דין דסי' נ"ג מוכח, **דכל שנהנה האדם על ידי דברי תורה ותפלה נענש קשות ואין זה חידוש כלל, ונכלל במה שאמרו חז"ל "כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם"** (אבות ד' ח'). ומכאן מוסר גדול לאותן בני אדם העושין כל היום מעשה זמרי ובעת התפלה זורקין הטלית לכסות פניהם עד החזה ומאריכין בתפלת שמונה עשרה להראות חזותן לרבים כאילו הוא מאנשי מעלה, אוי להם בעולם הזה שעושין תפלת שמונה עשרה המקודש שבתפלות קרדום לחפור בה, להתגדל ולהתפאר, ונמקום שאמרו חז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש והכרת שפלות עצמו, עוד בא להתייהר, ואינו חש לעונש הנורא שחרוץ בספר חסידים ובפוסקים. וגם עולם הבא שלו מאכד בידים, כי אמרו חז"ל (ב"ב) כל מי שאינו תלמיד חכם ומתלבש בלבוש של תלמיד חכם אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה לעולם הבא. ועוד אמרו (אדר"נ י"א ב') כל המגביה עצמו על דברי תורה סוף שמשפילין אותו ודומה לנבלה מושלכת בדרך כל עובר ושב מניח ידו על חוטמו, עיין שם שזאריך.

ומסיים שם בזה הלשון: העולה מדברינו דמי שמאריך בתפלתו כדי שיכירו וידעו כי אדם גדול הוא, לבד **ממה שמתחבר עם ג' כתות שאינן מקבלין פני שכינה** כי עסקו משולבת משלשה מדות הגרועות, שקר — גאווה — ליצנות — **החמור שבהן שנהנה ומתגאה בתפלה קדושה שעל זה נענש רח"ל מרות ג'עולם הזה ונדחה ממחיצת הקב"ה לעולם הבא. וש"ץ שנמתין עליו הרי זה מסייע לעוברי עבירה וגם נענש על טירחא דצבורא שגורם וכו' עכ"ל.**

יז) מה שכתבו האחרונים שלא להאריך גדר הדבר שיאמרו מלה במלה בחיתוך התיבות היטב זה אחר זה ולא יותר כגון למשוך ביטוי התיבה בכוונות וכיוצא (הפוסקים סי' קכ"ד).

מוסר השכל

יח) ומצינו בש"ס ברכות (לא). כך הי' מנהגו של רבי עקיבא כשהי' מתפלל עם הצבור הי' מקצר ועולה מפני טורח הצבור,

וכשהי' מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת, וכל כך למה מפני כריעות והשתחוויות, ע"כ.

רואין אנו שאדם גדול כרבי עקיבא גדול הדור בזמנו ובלי ספק שבפמליא של מעלה שמחו לקראת תפלתו, ועלתה להיות כתר לקל עליון כמבואר בזה"ק, ופעל לבטל גזירות להמתיק דינים, ולהשפיע שפע בכל העולמות, ורבי עקיבא לגחיל מדריגתו ודאי הרגיש בכל אלה ועם כל זאת ויתר על כל הני משום טירחא דציבורא. על אחת כמה וכמה אגן יתמי דיתמי שאין לנו השגת כל שהוא, מה היתה תפלת אותן הצדיקים אפילו כיתוש לגבי ענק. פשיטא דפשיטא שאסור להאריך במקום טורח הצבור, ובצדק נאמר רבי עקיבא מחייב לע"ל כל המאריכין בצבור. עאכו"כ כשמחשבתן משוטטת אז כהבלי עולם הזה.

יח*) מבואר בספרים הקדושים (עבודת ישראל, ועוד), כי כל המחשבות והעצות העולים במחשבה בעת התפלה, כולם לא יחקיימו בידו. והוא בדוק ומנוסה, וכל אחד יכול לראות זה בעצמו, ואם לפעמים נראה שעלתה בידו יתבונן וימצא שהפסיד יותר מזה במקום אחר.

הלכה למעשה בדיני טירחא דצבורא

העולה מכל הני"ל:

יט) דע! כי כל מקום שנזכר "מאריך בתפלה" היינו אם הוא יותר משיעור תפלה מלה במלה.

כ) אסור להטריח הצבור נגד רצונם. וטירחא דצבורא גדול מאד.

כא) בעל תפלה הממתין — על המאריך — גם כן בכלל האיסור, והעונש, כי בידו להתחיל התפלה מיד.

כב) יחידיים שמאריכין אפילו הם חשובי העיר, אין להמוין עליהם כלל. וכן אין להמתין אפילו על גדול בתורה.

כג) שיעור המתנה לש"ץ כשיעור שרוב בני אדם מתפללין מלה במלה שוהין בתפלתן והוא בערך 3-4 מינו"ט. ואזר

שיעור זה יתחיל הבעל תפלה מיד ולא יסתכל כלל אנה ואנה על הצבור. לכד אם רב של אותו בית המדרש מתפלל עם אותו המנין נהגו להמתין עליו, אבל על אותו הרב החוב שלא להאריך יותר מהשיעור הנ"ל משום טירחא דצבורא.

כד) אם יש מנין בבית הכנסת ואיזה אדם חשוב או גדול עדיין לא בא, אין להמתין עליו, ואפי" רב ואב"ד אם אינו בבית המזדרש שלו.

כה) הרב אב"ד של אותו בית המדרש אם דרכו להאריך יותר משיעור דלעיל נכון שיצווה שלא ימתינו עליו והרי זה משוכח.

גם יקדים לבית המדרש שלא לעכב התחלת החפלה, וילמוד ק"ו מרבי עקיבא שקיצר בציבור וכל שכן אנן.

כו) אדם נכבד שמתפלל וממתנין עליו ודבר זה מבלבל אותו, מותר לרמוז בידינו להש"ץ שלא ימתין.

גם מותר לילך לאחורינו, ואחר כך לחזור ולגמור תפלתו.

כז) רב ואב"ד בבית המדרש שאינו שלו דינו כסתנו אדם חשוב, וכן דיין ומר"צ.

כח) בן הרב וכן חתנו דינם כסתם אדם חשוב.

כט) חובת בעלי תפלה לשנן היטב דיני טירחא דצבורא שלא יכשלו בהמתנה שלא כדין ומטריח הצבור שלא כהלכה.

ל) מי שמאריך בתפלה וכוונתו לש"ש יעיין להלן ב"עצות לנכבדים וחשובים" היאך לנהוג, ואם כוונתו לשם שמים ולא להראות תפארת גדולתו לרבים, בודאי ינהוג כן.

לא) זכות הרבים להדביק כתב לפני העמוד (ברשות רב בית הכנסת) דכשאיך הרב מתפלל עם אותו המנין ימתינו בשמו"ע דלחש 3-4 מינו"ט ויועיל שלא לחטוף ולא להאריך. וכבר נהגו כן בכמה בתי מדרשים.

עונש וחומר הדבר להטריח הצבור — אפילו אין מפסידין כלום על יד זה (עפ"י הנ"ל)

לב) המטריח הצבור מענישין אותו, כי ענינו גדול מאד לג) בעל תפלה הממתין על המאריך גם כן בכלל מטריח הצבור, איסורו, ועונשו.

לד) אדם נכבד המתעקש שהש"ץ ימתין עליו עובר איסור, ומבואר בפמ"ג וש"פ הנ"ל שמענישין אותו. ובפרט בזמן הזה שיש לו כמה עצות כדלהלן.

לה) אם אותו המאריך אינו זהיר לשמוע היטב וזרת הש"ץ ולענות אמן ויהא שמיה רבה כדבעי נענש יותר דמי ביקש זאת מידו שימתינו עליו וישמע חזרת הש"ץ, יותר טוב היה אלו לא המתינו לו והיה אונס, מעכשיו שהוא פושע, דו"ק היטב וזה.

לו) מי שמתחיל שמו"ע אחר שהתחילו הצבור, אע"ג שאינו מאריך יותר מאמירת מלה במלה, אין להמתין עליו, דזה פושע הוא ואפי"י הסיבה משום שמאריך בקריאת שמע וכיוצא, עליו להתחיל להתפלל אדון עולם (תחילת התפלה) לפני הצבור כדי שיגיע לשמונה עשרה עם הצבור.

לז) המאריך התפלה כדי להראות לרבים את יקר תפארת גזולתו עלול ח"ו לעונשים קשין של קוצר ימים רח"ל כמבואר בדחז"ל ופוסקים הנ"ל, וגם נדחה ממחיצתו של הקב"ה, ואין עפרו ננער לתחה"מ, ודומה כעבר על העריות כולן, כמאחז"ל סוטה בפ"ק א' להמתגאה, ומאריכין הגלות.

א) אם מאריך בתפלה להתפאר אין תפלתו נשמעת (סוטה ה. אמר חזק"י).

ב) וכן נתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים (שם, וברש"י), היינו אם הוא איש מכובד וגדול נעשה כפחות שבכפוחים לבסוף. אוי לה לאותה בושה, מי יוכל לעמוד בו.

טירחא דצבורא

(ג) אבל מי שדעתו שפלה עליו ומתרחק מיוהרא ואבירייהו ומצווה לש"ץ שלא להמתין על אריכווה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם. ותפלתו מתקבלת באהבה (שם:).

(ד) וכן המחשב הפסד מצות אריכות תפלה נגד שכר התחשבות עם "טירחא דצבורא" זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה (שם, וברש"י).

(ח) רבי עקיבא התנא הקדוש שהשיג כל נ' שערים מחייב כל המאריכין בתפלה שהוא השיג באמת מעלת המאריכין כנגלה ונסתר גם היתה עבודתו אש להבת שלהבת קודש הקדשים ויותר על כל אלה לכבוד הצבור. מי יוכל לעמוד נגדו לעת"ל.

כשהצבור נטרדים או נכשלין עי"ז באיסורים

(ט) סתימת הפוסקים דכל איסורים שנשנו להטריח וצבור וכן עונשן היינו אפילו אין הצבור מפסידין כלום רק גוף הדבר שנומדין ומצפין בכליון עינים בכלל "טירחא דצבורא" וראי' משבז שחששו ג"כ לטירחא דצבורא (ולב"י בשם רשב"א או"ח קמ"ד בליכא רקן ספר תורה אחד אין לקרוא כלל קריאה השני' שלא יצטרכו צבור להמתין עד שיגללו, אף על גב דשבת היום וליכא ביטול מלאכה. ושאר הפוסקים מודים לו בגוף הדבר דאיכא "טירחא דצבורא").

(מ) וע"כ אם בנוסף יש בני אדם המפסידין על ידי זה ממון (שמגיעין מאוחר למלאכתן) או אכילת סעודה, או ברכה במרוצה ובלי כוונה, או ביטול שלום בית, או שיחה בטילה — בפרט עם תפילין — ליצנות, שחוק וקלות ראש בתפילין — לשון הרע, רכילות -- מחלוקת וריב עם הש"ץ למה ממתין — חילול השם שאומרים כי זה דרך התלמיד חכם אינם חסים על טירחת הצבור ומבזין כבוד התורה.

כל אלו העבירות ניתוספין לחשבון אותו המאריך (לבד אם ציוה שלא להמתין עליו), וכן הש"ץ שממתין עליו והם מכשילין הרבים שעליו כותב הרמב"ם בהל' תשובה כי אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

מנין מצומצם

מא) וכן במקומות שיש מנין מצומצם ואחד מכיר כי בלא"ה ימתינו לו, ואינו מזדרז ועל ידי זה **מטריח הצבור**. כל הנאמר בענין "טירחא דצבורא" גם לו נאמר.

שאר עניני טירחא דצבורא הצריכין תיקון גזול
מב) ראוי להדגיש כאן כי מצוי גם בשאר עתים והזדמנות ענין "טירחא דצבורא", ומחוסר ידיעה נכשלין להטריח הצבור ו'בטוח שאילו ידעו מה שעושיין היו נזהרין בזה. ונפרוט כמה מהם:

א) מסדר קידושין שממתינין עליו, שלפעמים מבלבל גם כן כל סדר החתונה.

ב) נכבד או חשוב שממתינין עליו בסעודת בר מצוה — שבע ברכות — וכיוצא.

ג) מוהל או סנדק שממתינין עליו בברית מילה.

ד) ראוי לכל הני לעיין בחומר טירחא דצבורא הנ"ל, ולשים לב כי הרכה מהם שייכים גם כאן.

פרק ב

עצות להנכבדים וחשובים

הנכבדים וחשובים שמאריכין על חשבון הצבור כיון דלדעת הספרים אסור לעשות כן, לחנם כל עמלם, ומה שרוצין להרויח בתפלה ארוכה (כפי הסגולות של חז"ל להמאריך בתפלה) מפסידן, על ידי שעושיין כן על חשבון הצבור, ולא לזה כווננו חז"ל והעד על זה רבי עקיבא שויתר על כל מעלות תפלה ארוכה בשביל "טירחא דצבורא".

לפנינו צטטנו עצות טובות ליראי השם הרוצין להאריך בזפלה לשם שמים. ואם הכוונה באמת לשם שמים ודאי יאחזו באחד מהני עצות. והוא אבן הבוחן לדעת אם כוונתו לשם שמיב.

א. יאמר לש"ץ לא להמתין, וכשגומר תפלתו ילך למנין אחר לשמוע חזרת הש"ץ (תיכף, או אחר שיגמור תפלתו).

טירחא דצבורא

- ב. **יחפש** אחר מנין השוהה בתפלה יותר מן הרגיל וישתחף עמהם.
 ג. **ימתין** להתפלל חזרת הש"ץ יחד עם הבעל תפלה וזה תפלה בצבור גמור כמו שכתבו הפוסקים.
 ד. **יתקבצו** האוהבין להאריך, ויעשו מנין אחד יחד.
 ה. **אם** אינו מגיע לשמונה עשרה עם הצבור על ידי שמאריך בקריאת שמע וכיוצא, יתחיל תפלתו (מאדון עולם) לפני הצבור כדרך המדקדקים.
 ו. **וכן** ביש מנין מצומצם ועל כן ימתינו עליו בחזרת הש"ץ, יעשה כמו שכתבנו.

פרק ג

אבן הבוחן מי הוא באמת אדם נכבד וגזיול

- (א) **אם** גם בשאר התפלה מאריך.
 (ב) **אם** על חשבון עצמו גם כן מאריך, דהיינו שמתחיל להונפלל לפני הצבור וגומר אחריהן.
 (ג) **אם** גם כמתפלל כביתו ביחידות, מאריך בתפלה.
 (ד) **אם** לא צועק על הש"ץ היתכן, שלא המתין עליו (מאן ז' איזו זעיר איהו רב).
חובת התלמידי חכמים ואנשים מכובדינו ושאר חשובים

מצוי שמחטיאים את הרבים

(ב) **הנה** בעוה"ר מצוי תלמידי חכמים שעוסקין בעיון בספורים או מפלפלים עצמם בדברי תורה, כשעת חזרת הש"ץ או אמירת קדיש, ולפעמים דיין ומו"צ מורה הוראה לשואל כאמצע קדיש (כשאפשר להמתין עד אח"כ) לא יפה הם עושין. וראוי להעתיק בזה לשון שו"ע הרב (סי' קכ"ד ס"ו), וז"ל הקדוש:

ויש לגעור באנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ או אומרים תחנונים ואפי' אם מכוונים לסוף הברכה ולענות אמן

כראוי שלא תהי' אמן יתומה לא יפה הם עושים שאם הלומדים יפנו ללימודים עמי הארץ ילמדו מהם שלא לזאזין לש"ץ, ויעסקו בשיחה בטילה, נמצאו, מחטיאים את הרב"ם עכ"ל.

תכסיס יצה"ר לתפוס הגדולים ברשתו, ועל ידי זה יכנעו תחתיו שאר העם — בפרט בקדיש שהוא ענין נורא.

ג) בענין זה נעתיק דברים יקרים מפז ומפנינים מסה"ק מחזה עינים (מחזה ה' זל"ק):

כי עיני העדה המה כעיני האדם, כמו אם שולט יצר הרע על עיני האדם, על פי העינים ישלוט על לב האדם וכל אבריו, כן אם שולט יצר הרע על עיני העדה, על פי עיני העדה ישלוט על כל אנשי העדה (ראה מדרש שה"ש בכתוב עיניך יונים), ועל כן כל עמל יוצר הרע לצודד את עיני העדה, משל למה הדבר דומה למלחמה, כמו במלחמה אנשי כל מחנה ישימו עיניהם על שר הצנא ממחנה השניה להרוג אותו או לתפשו, כי אז יכנעו תחזיהם כל אנשי המחנה, כן דרך יצר הרע להלחם נגד שרי צבאות העולם אשר באור התורה והמצוה יהלכון, כי אם יתפוש את אחד אשר הוא שר התורה וגדול בישראל, אז יכרעו ויכנעו תחתיו רבים. ועל כן אל יאמר האדם גדול בתורה אנכי, עושה חיל במצות אנכי, ולא אירע רע. אל יאמר כן וישמור מאד מאד את נפשו, כי יצה"ר אורב עליו לתפשו, ושואף בכל מגמת חפצו לתפוש אותו בענין אחר קל, מלתפוש אחרים בעונות רבים וחמורים, כי על ידו יתחלל השם...

מאות ואלפים חוטאין על ידו ונחשב כאילו חטא והוא:

ד) אמרו חז"ל כי כל חטא, גם אם הוא קטן לפי הפעולה, אם הוא גדול לפי הפועל עונו גדול מנשוא מעונות ופשעים רבים וחמורים לפי הפעולה. כי על ידו יתחלל השם וכולם ילמדו ממנו לעשות כן. מאות ואלפים בני אדם יעשו חטא הזה, וכולם יאמרו אם הוא צדיק וחסיד, אם הוא רב ומורה הוראה בישראל עושה ככה, אנחנו בני אדם הדייטים על אחת כמה וכמה, ממנו נראה וכן נעשה, וכי יחטאו אשמים בראשו,

טירחא דצבורא

וקל וחומר הדברים כי הנה חז"ל אמרו "כל שאפשר למחונן באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם נתפס על כל העולם כולו" (שבת דף נ"ד). מי שאפשר למחות והוא רואה ואינו מוחה, אף שהוא בעצמו אינו חוטא, נתפס בעונם, מפני כי היה לו למרות, ואם היה מוחה לא היו חוטאים, אם כן על אחת כמה וכמה אם הוא בעצמו חוטא וממנו יראו רבים וכן יעשו, הוא נתפס בעונם, כי לא היה לו לחטוא, ואם לא היה חוטא המה לא היו חוטאים, וגם כל אשר יוסיפו סרה יחול על ראשו כמאמר דז"ל קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם, מפני מה תלה הכתוב בירבעם מפני שהוא היה תחלה לקלקלה (סנהדרין דף ק"ב), והנה אמרו חז"ל "כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה" שלא יהא הוא כגן עדן ותלמידיו בגיהנם (יומא פז.).

(שם בנו' מחז"ע)

(ה) ע"י שיחתו בעת חזרת הש"ץ וקדיש הרי זה חילול השם גדול ונורא עד לב השמים והרבה מכשולות עצומות נגררין על ידי זה:

1) רואין תלמיד חכם ונכבד מזלזל ואומרים, מה הועיל לו תורתו אם מזלזל בדברים גבוהים.

2) אחרים למדין לזלזל בשיחה, וגם בלי שיחה אין מזדרזין כל כך לענות אמן ויהש"ר.

3) גם אצל המדקדקים מתקרר הזהירות וריזות באמנים על ידי זה.

ולא בלבד בעת שרואין שמיקל, אלא נשרש בלבכם קרירות לכל ענין אמנים. וחומר הדבר.

מה הוא אדם חשוב — ודין "מזרח וואנט"

1) גדר אדם חשוב שעבירות שלו הן בכלל חילול השם כי למדין ממנו להקל כל שנחשב לאדם מכובד "שיינער איד" בעיני בני אדם שם כמו רב — מו"צ — ראש ישיבה — מגיד שיעור — משגיח — מנהל רוחני — מלמד תשוב"ר — ת"ח מופלג וכו'.

2) וכל היושבין על מזרח (מקום החשובים) ג"כ בכלל אנשים חשובים. וכן אם לובש בגדים חשובים יוצאין מן הכלל כמו "געפארבטע בעקישע", "סטראקעס", "טילע"פ", "זילבערנע שטעקן".

גם סתם אדם עלול להחטיא רבים וחילול השם

(ח) גם סתם בני אדם אם מפטפט באמצע בית המדרש וניטל על ידי זה הערנסטקייט מכל סביבותיו. או שעל ידי שרואין אותו מדבר מתבטלין מלומר ככוונה שהם נייגעריג לדעת מה מדברין שם גם כן בכלל מחטיאי הרבים, וכל הנאמר לעיל אות ד' ולקמן אות י' גם לו נאמר.

(ט) וכל שכן כשמנהיג עדה — או ראש ישיבה אצל תלמידיו — וכן מלמד לתלמידיו — ואפילו אב אצל בניו, שכולן נגררין אחר הראש שלהם מיד ולדורות — אם מיקל ומזלזל בהזהירות עלול להחטיא הרבים אחת ולתמיד.

חומר חילול השם — תשובתו קשה — ונמשך עי"ז אחר עבירות רבות

(י) מי שיש בידו חילול השם ורבים חטאו על ידו, קשה לו לעשות תשובה, ואף גם כשעושה תשובה, לא נטהר מעון הזה כתשובה וכיוהכ"פ וביטורים עד מותו, ואם כן כל ימיו הוא עלול לחטוא כי לא נטהר מעבירה של חילול השם ותנן עבירה גוררת עבירה.

(יא) **תנן**, בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה וכורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה (אבות פ"ד), ונתכוונן אם אדם עושה עבירה אחת, היא גוררת לאדם עבירה שניה, ואחרי כן הלא כל אחת מהנה יש בכחה לגרור עבירה, ועל אחת כמה וכמה בהתחבר שתי העבירות יחד, לגרור עבירות, הלא גוררות ביתר עז, ואם כן אשר יש בידו אלף עבירות וכל אחת מהנה יש בכחה לגרור עבירה אחת, אל יחשוב האדם כי אין בכח אלף העבירות לגרור רק עוד אלף עבירות, **לא כן הדבר כי אם יש בכחן לגרור עוד אלף אלפים עבירות ויותר**, כמו אלף חוטים דקים, אשר אין בכח כל חוט למשוך רק משא ליטרא אחת, הכי כשהם שזורים יחד לא ימשכו רק משא אלף ליטרות, הלא אז ימשכו יותר מאלף אלפים ליטרות. והנה חז"ל אמרו כי עבירה אחת של חילול השם, גדולה מנשוא מכל עבירות של כריתות ומיתות ב"ד, **ואם כן גדול ועצום מאד מאד עון חילול השם, ויש בכח עון חילול השם אחד לגרור גבול אחת עבירות רבות וגדולות, ביתר עז, מאשר יש בכח עבירות של כריתות ומיתות ב"ד.** (ע"כ שם בגיא חזיון).

המקיים מזכה רבים

(יב) **אבל** הנזהר כדבעי הרי הוא בכלל מזכי הרבים כי כל העם נמשכין אחריו לטוב וכל זכויותיהם נזקפין לחשבונו כמבואר בחוכת הלבכות באורך.

מליצה יפה וגם נאה, דברי שלום ואמת

שאלו פעם להגאון הקדוש מרן ר' עקיבא איגר זצ"ל למה מאריכין החשובים כל כך בקריאת שמע אע"ג שבשאר התפלה מקצרין.

ותי' בהיות אותו המאריך אינו מאנשי אמת, שכן מוכח ממה שמוקצו בשאר התפלה וע"כ קשה לו להגיע לתיבת אמת ולאמר (קר"ש מסיימת בתיבת אמת). וסיים דמזה הטעם ג"כ מאריכינ בשמו"ע כיון דאריכתן גורמת מחלוקת בבית המדרש ואין זה מדרכי שלום קשה להן להגיע ולומר ברכת שים שלום שהם מתנגדין לה.

*

המטריח הציבור באריכותו שמאריך — וכן ש"ץ הממתין עליו עובר 22 איסורים

(א) עובר על איסורין אלו: גדולה לענות ישראל.

- (1) לפני עור (דמגנין אותו שמצער הציבור) והרכה פעמים גורם שמדכרין עליו לשה"ר ראה זה מאריך בתפלה, וכוונתו ליהררא, ולא לש"ש וכו' וכיוצא. וכיון שבלשון הרע עוברין על י"ד מ"ע וי"ז לאוין (עי' חפץ חיים), נמצא המכשילן בלשון הרע מכשיל הרבים עם 31 עבירות.
- (2) עובר בלאו דהשמר פן תשכח את ד' אלקיך שהוא לאו לגסי הרוח (חפץ חיים בפתיחה).
- (3) עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך, אם כפניו שלום ידבר, ושלא כפניו מכאיב ריחו (חפץ חיים שם).
- (4) אם מבזה הש"ץ ברכים הו"ל מלבין פני חבריו ברכים.
- (5) עובר על ואהבת לרעך כמוך.
- (6) אם המתפלל מפסיד ממון או מפרנסתו עובר על וחי אחיך עמך.
- (7) עובר על את ד' אלקיך תירא (חפץ חיים שם, אות י"א).
- (8) עובר על מ"ע והלכת בדרכיו להיות חנון ורחום, וזה מתאכזר על הצבור (שם, אות י"ד).
- (9) גורם קטטה ומחלוקת ועובר על "לא תהי' כקרח וכעדתו" (סמ"ג).
- (10) גורם שהרכה אין מסיימין שאר התפלה דממהרין.
- (11) מצערין נפשות הרבה, שלא נשאר להם פנאי לאכול, וכמו שלהאכיל רעב מצוה גדולה, והוא ענין נתינת תיקון ליארצי"ט, כן זה עבירה
- (12) ביטול ברכת הנהנין במחנות שעיי"ז נחשב כמחטיא הרבים נמכואר בברכות לה: וכגחל כנסת ישראל והקדוש ברוך הוא וחבר לירונעם בן נבט.
- (13) דוחה השכינה ע"י שמפריע שלום בית כשבאין לבית ונוגשים על הנשים למהר הכנסת האוכלין ותיקונם, דאיש ואשה שלום ביניהם שכינה ביניהם.
- (14) מספרים דברים גטלין שחוק וקלות ראש בתפלין והוא עון גדול.
- (15) מבטלין מים אחרונים (מכואר בשאלה).
- (16) באין לכלל כעס שדינו כעובד ע"ז.
- (17) מבטלין אמירת אמן ויהש"ר שטרודין להשלים בתפלה.
- (18) לפעמים מתבטלין מהנחת תפלין דר"ת שאין להם זמן אז.
- (19) לפעמים ע"י המהירוה שוכחין ליקח הרפואה או וויטאמין ובאין לידי חולי רח"ל.
- (20) יש שלא באין לבה"כ ומתפללין ביחידות, ומבטלין תפילה בצייבור.
- (21) וגם מתבטל משיעור תורה בבית המדרש.
- (22) אם אוכל בדרך והפירודין מתפורזין בא לידי עוני רח"ל.
- (23) ע"י כל מיני שיחות הו"ל בבית המדרש עובר על ומקדשי תיראו.